

ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА

УДК 336.143:355.271

DOI: 10.31617/1.2022(144)07

КАНСВА Тетяна,
д. е. н., професор,
декан факультету фінансів та обліку
Державного торговельно-економічного
університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна
ORCID: 0000-0002-3302-9593
t.kaneva@knu.edu.ua

KANEVA Tetiana,
Doctor of Science (Economics),
Professor, Dean of the Faculty
of Finance and Accounting
State University of Trade and Economics
19, Kyoto St., Kyiv, 02156, Ukraine
ORCID: 0000-0002-3302-9593
t.kaneva@knu.edu.ua

ГАЛАБУРДА Анна,
аспірант кафедри фінансів
Державного торговельно-економічного
університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна
ORCID: 0000-0003-2688-4775
a.galaburda@knu.edu.ua

HALABURDA Anna,
Post-graduate student
of the Department of Finance
State University of Trade and Economics
19, Kyoto St., Kyiv, 02156, Ukraine
ORCID: 0000-0003-2688-4775
a.galaburda@knu.edu.ua

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

BUDGET POLICY OF THE STATE UNDER MARTIAL LAW

Вступ. Бюджетна політика в умовах воєнного стану відіграє ключову роль у стабілізації економіки, функціонуванні бюджетної системи та координації її ланок для ефективного виконання державою своїх функцій.

Проблема. Повномасштабне вторгнення на територію нашої країни змусило уряд переглянути поставлені раніше цілі з метою переорієнтації на збільшення фінансування оборони та соціального захисту населення, залучення міжнародної підтримки.

Метою статті є розкриття особливостей бюджетної політики як одного з важливих інструментів регулювання фінансової політики держави в умовах воєнного стану.

Методи. У проведеному дослідженні застосовано загальні та спеціальні наукові методи: системний, структурний, порівняння, якісного та кількісного аналізу, наукового абстрагування і синтезу.

Introduction. Budget policy under martial law plays a key role in the process of stabilizing the economy, the functioning of the budget system and the coordination of its parts for the effective implementation of the state's functions.

Problem. The full-scale invasion into the territory of our country has forced the government to revise the previously set goals in order to refocus on increasing funding for defense and social protection, attracting international support.

The aim of the article is to describe the budget policy features as one of the important tools for regulating the financial policy of the state under martial law.

Methods. General and special scientific methods such as systemic, structural, comparison, qualitative and quantitative analysis, scientific abstraction and synthesis were used in the paper.

© Канєва Т., Галабурда А., 2022

Внесок авторів є рівнозначним.

Стаття підготовлена у межах виконання науково-дослідної роботи "Державна фінансова політика суспільного розвитку" (номер державної реєстрації роботи 0122U001433).

Kaneva T., Halaburda A. Bjudzhetna polityka derzhavy v umovah vojennoho stanu. *Scientia Fructuosa*. 2022. № 4. S. 98-109. [https://doi.org/10.31617/1.2022\(147\)07](https://doi.org/10.31617/1.2022(147)07)

ISSN 1727-9313; eISSN 2616-5856. SCIENTIA FRUCTUOSA. 2022. № 4

98

Результати дослідження. В умовах воєнного стану урядом прийнято рішення змінити пріоритетні напрями бюджетної політики, що вплинуло на стан виконання державного бюджету. Розвивається і посилюється міжнародна фінансова підтримка держав та організацій.

Висновки. За воєнного стану особливо важливо ефективно регулювати бюджетний процес та забезпечити виконання державного бюджету, покращувати рівень міжнародного партнерства.

Ключові слова: бюджетна політика, державний бюджет, дохід державного бюджету, видатки державного бюджету, пріоритетні видатки бюджету, економічний розвиток країни.

JEL Classification E62, H10

Results. The Government decided to change the priority areas of the budget policy, which affected the state of execution of the state budget under martial law. International financial support of the states and organizations is developing and strengthening.

Conclusions. It is especially important to effectively regulate the budget process and ensure the implementation of the state budget, to improve the level of international partnership under martial law.

Keywords: budget policy, state budget, state budget revenue, state budget expenditures, priority budget expenditures, economic development of the country.

Вступ. Бюджетна політика є однією з важливих складових фінансової політики держави: підтримка темпів економічного зростання, підвищення добробуту населення та забезпечення отримання соціальних гарантій. Адаптація до воєнного стану залежить зростання рівня ВВП та його перерозподілу, конкурентоспроможність і розвиток зовнішніх відносин.

Проблема. Глобальні зміни, спричинені повномасштабним вторгненням держави-агресора, вразили економіку України та змусили її змінювати фінансову систему. В умовах воєнного стану надзвичайно важливо забезпечити належне виконання державного бюджету. Нині перед державою поставили завдання із забезпечення ефективного функціонування бюджетної системи, переорієнтації раніше поставлених державою цілей, перерозподілу обмежених бюджетних коштів, забезпечення соціальних виплат громадянам, збільшення видатків на оборону держави, перегляду джерел наповнення бюджету та залучення міжнародної фінансової допомоги. Від злагодженості та швидкої координації ланок бюджетної політики залежить підтримання фінансової стійкості держави та недопущення виникнення макроекономічних дисбалансів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розроблення та реалізації теоретичних основ функціонування бюджету в умовах економічних перетворень, фінансової політики та її впливу на соціально-економічний стан держави досліджували багато вітчизняних учених. Так, І. Чугунов розкрив інституційні засади формування бюджетної стратегії суспільного розвитку, розвинув підходи до формування державного бюджету в умовах економічних перетворень, систематизував міжнародний досвід розроблення та здійснення бюджетної політики, визначив механізми бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку країни. Вчений зазначив, що економічне зростання залежить від ефективності бюджетного процесу [1].

І. Чугунов та О. Насібова детально розкрили фінансові імперативи розвитку системи соціального захисту населення. Сучасні виклики та загрози суспільної стабільності змінюють орієнтири сталого розвитку

держави, пов'язані з посиленням соціальної складової економічної політики. Фінансові можливості системи соціального захисту населення впливають на темп економічного зростання та рівень соціального розвитку. Науковці наголошують, що з метою покращання рівня соціальної безпеки необхідно використовувати різні форми фінансування соціального захисту населення [2].

Л. Лисяк досліджувала питання стану фінансового забезпечення соціального захисту населення України від початку воєнної агресії на Сході України [3].

Особливості формування дохідної частини бюджету як складової фінансово-економічного регулювання розкрила В. Макогон. Вона зазначила, що роль дохідної частини бюджету в суспільстві забезпечується їхнім впливом на соціально-економічні явища і що для реалізації ефективної бюджетної політики у частині формування дохідної частини бюджету важливо враховувати особливості економічних процесів та визначених стратегічних цілей розвитку держави, розроблення детальних прогнозів формування надходжень бюджету [4].

Л. Селівестрова та І. Адаменко визначили особливості функціонування фінансової системи України в умовах інституційної економіки та її пріоритетні напрями. На їхню думку, фінансова система є складним механізмом, який залежить від багатьох факторів, і основна проблема фінансової системи України – це відсутність системи державного регулювання, для удосконалення ж державного фінансового механізму необхідно враховувати міжнародний досвід [5].

М. Пасічний досліджував теоретичні засади та механізми формування і реалізації бюджетної політики як інструменту регулювання економічного розвитку. Науковець аргументував, що бюджетна політика повинна враховувати залежність між обсягами виділених коштів та досягнутими цілями, а також встановив залежність між рівнем бюджетного дефіциту й темпом економічного зростання [6].

Метою статті є розкриття особливостей бюджетної політики як одного з важливих інструментів регулювання фінансової політики держави в умовах воєнного стану.

Методи. Теоретичною та методологічною базою дослідження є застосування таких загальнонаукових та спеціальних методів, як: системний, структурний, порівняння, якісного та кількісного аналізу, наукового абстрагування і синтезу.

Результати дослідження. Бюджетна політика – основна складова фінансової системи, за допомогою її важелів впливу регулюються економічні явища. Важливим завданням у сфері управління фінансовими ресурсами є досягнення збалансованості головного фінансового плану держави – бюджету. Адже саме від нього залежить фінансове забезпечення органів влади, розподіл економічних показників та створення основи для реалізації економічного зростання.

Сутність поняття "бюджетної політики" як економічної категорії визначається законодавчими актами, має безліч підходів до трактування науковцями. У Господарському кодексі України визначено, що "бюджетна політика спрямована на оптимізацію та раціоналізацію формування доходів і використання державних фінансових ресурсів, підвищення ефективності державних інвестицій у народне господарство, узгодження загальнодержавних і місцевих інтересів у сфері міжбюджетних відносин, регулювання державного боргу та забезпечення соціальної справедливості при перерозподілі національного доходу" [7]. За Оксфордським тлумачним словником, бюджетна політика – це використання державних видатків для впливу на макроекономічні умови. О. Василик трактував поняття бюджетної політики "як сукупність заходів держави щодо організації та використання фінансів для забезпечення економічного і соціального розвитку". С. Юрій, В. Федосов розкривали її сутність як "діяльність державних органів влади і управління стосовно формування та регулювання Державного бюджету країни з метою забезпечення соціально-економічного розвитку та стратегічних пріоритетів держави" [8, с. 37–39].

Узагальнивши проаналізовані визначення сутності поняття "бюджетна політика", дійдемо висновку, що *бюджетна політика* – це сукупність заходів та методів регулювання державного бюджету, які спрямовані на сприяння економічного зростання та структурних перетворень, підвищення якості добробуту громадян та реалізації стратегічних цілей.

І. Чугунов та В. Макогон зазначали, що нині основним завданням бюджетної стратегії є створення умов для забезпечення макроекономічної стабільності та сприяння структурній перебудові економіки, забезпечення узгодженості всіх складових фінансової політики, удосконалення інструментарію бюджетного прогнозування, вдосконалення середньострокового бюджетного планування, розвиток інструментів та методів системи бюджетного регулювання. Також науковці аргументували, що під час побудови бюджетної стратегії необхідно аналізувати глобалізаційні процеси та визначати їх вплив на бюджетну систему [9].

31 травня 2021 р. урядом схвалено Бюджетну декларацію на 2022–2024 рр., яка визначила пріоритетні цілі та засади бюджетної політики, показники державного бюджету, чим зроблено перший крок до початку середньострокового бюджетного планування. Очікувалося продовження розвитку економічного зростання, підтримання макроекономічної стабільності та усунення фінансових ризиків, створення фундаменту до перетворень національного виробництва з метою забезпечення конкурентних позицій на зовнішніх ринках та інвестиційно привабливого клімату держави. Пріоритетами Державного бюджету України на 2022 р. були інвестиції в майбутнє: охорона здоров'я, освіта, інфраструктура, цифровізація, безпека та оборона [10].

Однак глобальні зміни, які відбулися у житті України від початку повномасштабного вторгнення російської федерації, змусили уряд швидко реагувати і переглядати поставлені перед державою цілі та

завдання. Таким чином, для забезпечення і створення умов злагодженого функціонування бюджетної сфери, посилення заходів захисту громадян прийнято низку оперативних рішень та змін до чинних норм бюджетного законодавства.

Верховною Радою України 15 березня 2022 р. прийнято Закон України "Про внесення змін до розділу VI "Прикінцеві та перехідні положення" Бюджетного кодексу України та інших законодавчих актів України", який сприятиме оперативності управлінських рішень у фінансовому забезпеченні національної безпеки та соціального захисту громадян України. На період дії воєнного стану у 2022 р. Законом [11] визначено, що не застосовуються такі норми цього кодексу:

- "щодо обов'язковості погодження з Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету (відповідною комісією Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевої ради) рішення Кабінету Міністрів України (Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевої державної адміністрації, виконавчого комітету відповідної місцевої ради) про перерозподіл видатків бюджету і надання кредитів з бюджету, передачу бюджетних призначень, а також норми закону про Державний бюджет України в частині обов'язковості погодження з Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету рішень Кабінету Міністрів України";

- "дотримання термінів подання місячної і квартальної звітності про виконання Державного бюджету України";

- "дотримання терміну подання річного звіту про виконання закону про Державний бюджет України";

- "обмежень у прийнятті рішень Верховною Радою Автономної Республіки Крим, відповідною місцевою радою про внесення змін до місцевих бюджетів";

- "дотримання термінів подання звітності про виконання місцевих бюджетів";

- "щодо обов'язковості погодження з Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету рішень Кабінету Міністрів України про розподіл та перерозподіл обсягів субвенцій та додаткових дотацій з державного бюджету місцевим бюджетам між місцевими бюджетами";

- "заходи впливу за порушення бюджетного законодавства, встановлені пунктами 2-4 частини першої статті 117 цього Кодексу, не застосовуються до розпорядників та одержувачів бюджетних коштів сектору національної безпеки і оборони, розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, залучених до вирішення завдань, пов'язаних із запровадженням і здійсненням заходів правового режиму воєнного стану";

- "у період дії воєнного стану та протягом шести місяців після його припинення або скасування у разі виникнення простроченої заборгованості суб'єкта господарювання перед державою за кредитом (позикою), залученим державою або під державну гарантію, а також за кредитом з бюджету пеня та інші штрафні санкції не нараховуються".

Кабінетом Міністрів України від 9 квітня 2022 р. внесено зміни до Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану. Ця Постанова надасть можливість в особливому режимі в умовах воєнного стану здійснювати пріоритетні видатки бюджетів [12].

Повномасштабний наступ завдав руйнівних наслідків для економіки та країни загалом, що вплинуло на стан виконання Державного бюджету (таблиця).

Таблиця

**Показники виконання Державного бюджету України
2021–2022 р., млрд грн [13]**

Показники виконання (квітень)	Загальний фонд			Спеціальний фонд			Разом		
	2021	2022	Темп зростання	2021	2022	Темп зростання	2021	2022	Темп зростання
Доходи	313.8	365.9	52.1	43.7	46.7	3.0	357.5	412.6	55.1
Видатки	344.4	523.6	179.2	40.9	35.1	-5.8	385.3	558.7	173.4
Кредитування	-0.8	-0.3	0.5	2.1	1.5	-0.6	1.3	1.2	-0.1
Дефіцит/ Профіцит	-29.7	-157.4	-127.7	0.7	10.0	9.3	-29.0	-147.4	-118.4

Зростання рівня видатків у 2022 р. порівняно з попереднім періодом (див. *табл.*) спричинено повномасштабним вторгненням РФ на територію України. За перші 4 місяці 2022 р. Державний бюджет України виконано з дефіцитом, який суттєво перевищує показник попереднього року. Важливо зазначити, що запланований рівень дефіциту на січень-квітень 2022 р. становив 317.1 млрд грн [13].

Управління видатками бюджету має бути ефективним, щоб забезпечувати раціональне використання обмежених бюджетних ресурсів, отримуючи максимально можливий економічний або соціальний ефект [15, с. 45].

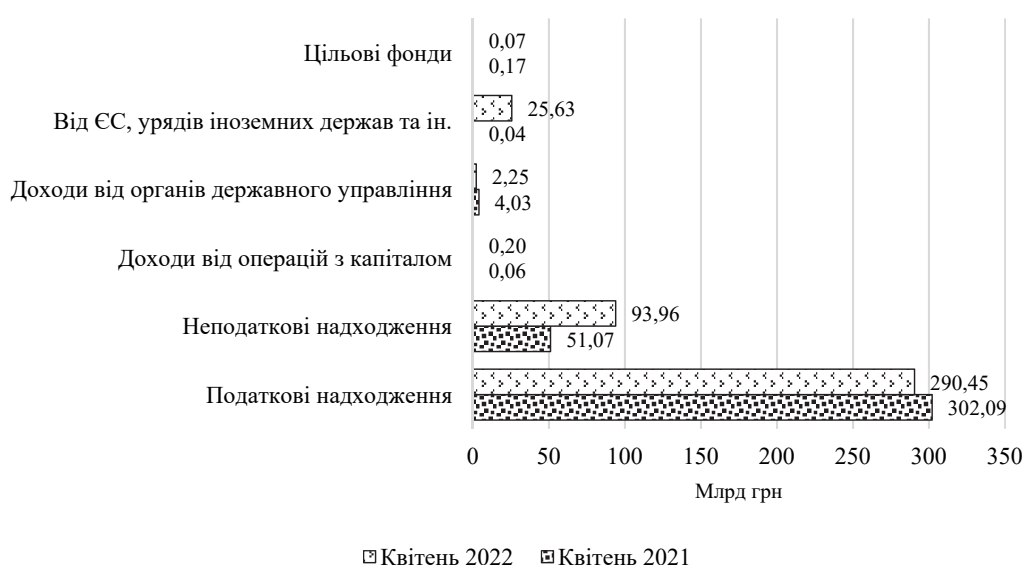
Найбільшу частку у структурі видатків державного бюджету станом на квітень 2021 р. становили соціальні видатки (116.5 млрд грн), видатки на забезпечення загальнодержавних функцій (58.7 млрд грн). У цьому періоді найменше фінансування виділялося на обслуговування житлово-комунального господарства (4.8 млн грн).

На квітень 2022 р. видатки Державного бюджету України суттєво зросли порівняно з відповідним періодом попереднього року. Видатки на забезпечення оборони (137.8 млрд грн), а також на соціальний захист та соціальне забезпечення (137.1 млрд грн) були найбільшими за обсягом. Такі показники свідчать про пріоритетні завдання бюджетної політики держави. Найменше у квітні поточного року фінансувалися видатки на житлово-комунальне господарство (5.4 млн грн), охорону навколишнього природного середовища (1.1 млрд грн). Усі капітальні видатки скоротили та спрямували в резервний фонд, який зараз є основним інструментом управління.

Ефективна політика в управлінні державними фінансовими ресурсами є дуже важливою у формуванні дохідної частини державного бюджету, адже саме через бюджет розподіляється та перерозподіляється значна частина ВВП. Від рівня доходів бюджету залежить виконання державою своїх обов'язків і поставлених цілей, забезпечення фінансування програм та проєктів, акумулювання коштів бюджетів різних рівнів.

Науково обґрунтований вибір стратегії формування дохідної частини бюджету повинен відображати тенденції розвитку вітчизняної економіки і бути здатним забезпечити сталий розвиток національного виробництва, його інноваційну активність та стійкі позиції на світовому ринку завдяки поліпшенню інвестиційного клімату та зовнішньоекономічних відносин [14, с. 105].

На формування дохідної частини бюджету можуть впливати як зовнішні, так і внутрішні чинники: стан світового економічного ринку, зовнішній державний борг країни, інвестиційний клімат, міжнародне партнерство, ВВП, інфляція, система оподаткування, рівень зайнятості населення (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка доходів Державного бюджету України 2021–2022 рр.

Джерело: складено авторами за даними [13].

У квітні 2021 р. вагому частку доходів Державного бюджету України становили податкові надходження – 84,51 %. У структурі цього показника найбільша частка припала на: внутрішні податки на товари та послуги – 200,7 млрд грн (66,45 %); податки на доходи, податки на прибутки 73,7 млрд грн (24,41 %). Серед неподаткових надходжень найбільше отримано доходів від власності та підприємницької діяльності – 27,3 млрд грн (53,49 %), а найменше – від адміністративних зборів та платежів у розмірі 4 млрд грн.

У квітні 2022 р. найбільше доходів до Державного бюджету України надійшло від податкових надходжень (70.4 %) за рахунок: ПДВ у розмірі 15.6 млрд грн, податку на доходи фізичних осіб та військовий збір – 9.7 млрд грн, податку на додану вартість з ввезених на митну територію України товарів – 7.9 млрд грн. Розмір єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування до Пенсійного фонду та фондів соціального страхування за цей період становив 29.7 млрд грн [13]. Серед неподаткових надходжень найбільшу частку становлять доходи від власності та підприємницької діяльності – 56.17 млрд грн, власні надходження бюджетних установ – 31.14 млрд грн. Важливо зазначити, що надходження від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ займають 6.21 % у структурі доходів Державного бюджету України (див. *рис. 1*).

Національний банк України 24 лютого 2022 р. перерахував частину отриманого прибутку у розмірі 19 млрд грн до державного бюджету з метою фінансування потреб держави в умовах воєнного стану.

У результаті розміщення на ринкових аукціонах військових облігацій, зі ставкою 11 % річних, надходження до державного бюджету у квітні становили 12.9 млрд грн. Від розміщення ОВДП на фінансування виконання Державного бюджету України залучено 143.8 млрд грн.

За прогнозами Світового банку, до кінця 2022 р. обсяги виробництва в Україні скоротяться на 45.1 %, а бідність зросте до 19.8 % з 1.8 % у 2021 р. Ці прогнози свідчать про те, що очікується суттєве зниження доходів бюджету, передусім податкових надходжень.

За оцінкою Міністерства економіки України, станом на початок липня 2022 р. загальні втрати від агресії РФ становлять понад 600 млрд дол. США (пошкоджено заклади освіти та охорони здоров'я, залізнична та морська інфраструктура, адміністративні та жилі будівлі). Значних втрат зазнав експорт держави через зупинку або руйнування підприємств, складських будівель та зменшення обсягів посівної площі. Це все негативно вплине на обсяги ВВП, виконання державного бюджету, спричинить збільшення видатків на соціальне забезпечення та оборону, значне зменшення рівня інвестицій, збільшення рівня безробіття.

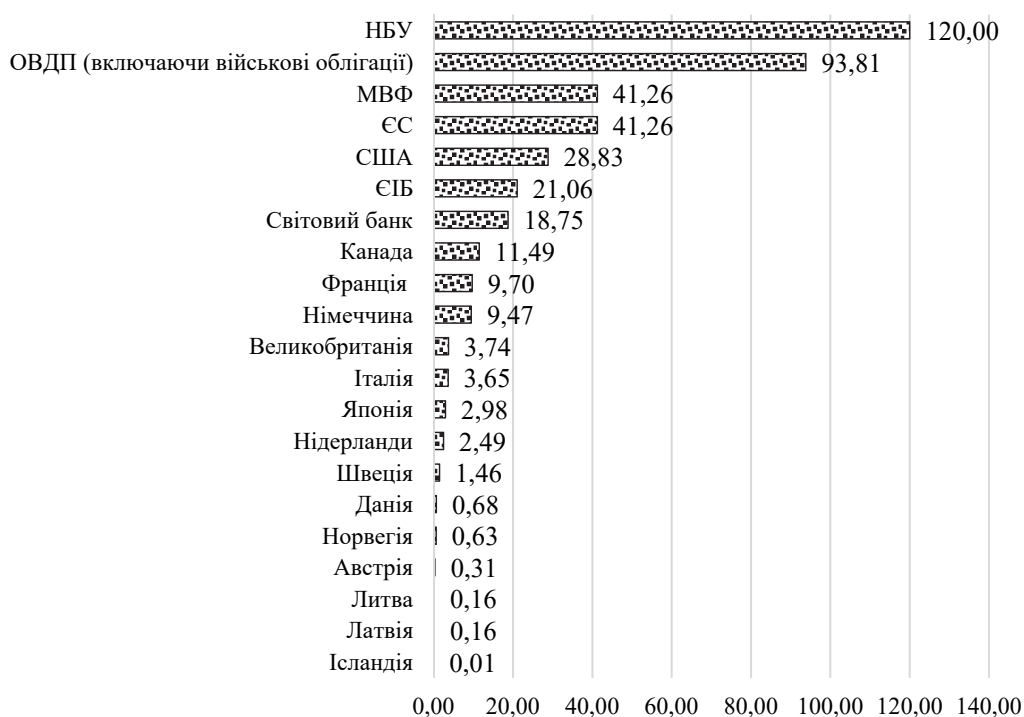
Однак, попри завдані збитки та ризики, поступово налагоджується ділова активність, вітчизняна економіка адаптується до воєнного стану. Активно розробляються державні та міжнародні програми з відбудови об'єктів, сіл, міст та країни загалом.

За прогнозом Національного інституту стратегічних досліджень, найближчим часом триватиме недовиконання митних платежів. Для виправлення ситуації необхідно розширювати пропускну спроможність митних пунктів для поживлення зовнішньоекономічної діяльності, переглянути митні пільги [16]. Важливо зазначити, що для забезпечення ефективного фінансування оборони та соціального захисту населення необхідно і далі дотримуватися режиму економії витрат.

Уряд постійно веде переговори із пошуку та залучення додаткових можливостей фінансової підтримки міжнародних партнерів у вигляді кредитування, гарантій за кредитами і грантів для стабілізації економіки, реалізації пріоритетних завдань держави та забезпечення соціальних виплат. За даними Міністерства фінансів України, загальний обсяг фінансової допомоги станом на початок червня 2022 р. становить 411.9 млрд грн.

Станом на 7 червня 2022 р. основними джерелами фінансової підтримки бюджету України є військові облігації, двосторонні кредити та гранти (рис. 2).

Рис. 2. Джерела міжнародного фінансування Державного бюджету України (станом на 07.06.2022), млрд грн [17]

Результати аналізу джерел підтримки Державного бюджету України свідчать, що найбільше фінансування у період з 24 лютого по 7 червня поточного року надходило від Національного банку України, який відкрив спеціальний валютний рахунок для збору коштів на потреби армії.

Ще одним вагомим джерелом фінансування Державного бюджету є ОВДП, включаючи військові облігації. Міністерством фінансів України вже проведено 45 аукціонів з продажу військових облігацій. З кожним днем зростає зацікавленість серед представників бізнесу та населення, кількість вкладників становить понад 89 тис осіб. Найбільший портфель військових ОВДП спостерігається у банківському секторі. Нерезиденти станом на початок червня придбали військових облігацій на суму 370.9 млн грн [18].

На початок червня 2022 р. найбільшими за обсягами фінансової підтримки міжнародними організаціями були МВФ та ЄС (див. *рис. 2*). Очікуються ще додаткові надходження від Сполучених Штатів Америки, МВФ та ЄС.

Висновки. Від ефективності та обґрунтованості бюджетної політики держави залежать темпи економічного зростання, підвищення добробуту населення, рівень вітчизняного виробництва, конкурентоспроможність та розвиток міжнародного партнерства. У складний період воєнного стану надзвичайно важливо швидко і зважено здійснювати бюджетну політику, фінансувати пріоритетні цілі – оборону держави та соціальне забезпечення. Урядом розглядаються зміни до законодавчих актів для покращання оперативності прийняття управлінських рішень щодо виконання Державного бюджету України.

Нині міжнародна підтримка відіграє важливу роль у стабілізації економіки та фінансування державного бюджету шляхом надання кредитів, гарантій за кредитами та грантів.

Актуальним і важливим завданням є подальші наукові дослідження, спрямовані на використання дієвих інструментів та шляхів покращання бюджетної політики в умовах воєнного стану.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що вони не мають фінансових чи нефінансових конфліктів інтересів щодо цієї публікації; не мають відносин із державними органами, комерційними або некомерційними організаціями, які могли б бути зацікавлені у поданні цієї точки зору. З огляду на те, що автори працюють в установі, яка є видавцем журналу, що може зумовити потенційний конфлікт або підозру в упередженості, остаточне рішення про публікацію цієї статті (включно з вибором рецензентів та редакторів) приймалося тими членами редколегії, які не пов'язані з цією установою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чугунов І. Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.
2. Чугунов І., Насібова О. Фінансові імперативи розвитку соціального захисту населення. *Вісник Київ. нац. торг.-екон. ун-ту*. 2021.136 (2). С. 114-130.
3. Лисяк Л. Фінансове забезпечення соціального захисту в Україні. Проблеми та перспективи. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2017. Вип. 11(1). С. 23-30.
4. Макогон В. Формування дохідної частини бюджету як складової фінансово-економічного регулювання. Науковий погляд. *Економіка та управління*. 2016. № 1 (55). С. 100-106.
5. Селівестрова Л., Адаменко І. Фінансова система України. Особливості функціонування та напрями удосконалення. *Економіка та держава*. 2018. № 6. С. 17-20.
6. Пасічний М. Бюджетна політика та економічний розвиток. *Економічний вісник університету*. 2020. Вип. № 44. С. 153-164.
7. Господарський кодекс України від 16.01.2013 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
8. Бюджетна система; за наук. ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія. Київ: Центр учбової літератури; Тернопіль: Економічна думка, 2012. С. 37-39.
9. Чугунов І., Макогон В. Бюджетна стратегія в умовах економічних перетворень. *Вісник Київ. нац. торг.-екон. ун-ту*. 2018. № 5. С. 5-18.
10. Постанова Верховної Ради України "Про Бюджетну декларацію на 2022-2024 роки". № 1652-IX від 15.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1652-IX#Text>

11. Закон України "Про внесення змін до розділу VI "Прикінцеві та перехідні положення" Бюджетного кодексу України та інших законодавчих актів України" № 2134- IX від 15.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2134-20#Text>
12. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану" № 590 від 9 червня 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2021-%D0%BF#Text>
13. Державний вебпортал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua>
14. Макогон В. Бюджетна стратегія держави: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. С. 105.
15. Радіонов Ю. Формування видатків бюджету: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. С. 45.
16. Коментарі експертів. Виконання бюджету в умовах війни: прогноз тенденцій. Інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentar-ekspertiv/vykonannya-byudzhetu-v-umovakh-viyny-prohnoz-tendentsiy>
17. Фінансування Державного бюджету України з початку повномасштабної війни. Офіційний портал Міністерства фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/ukraines_state_budget_financing_since_the_beginning_of_the_full-scale_war-3435
18. За минулий тиждень більше 6 тисяч громадян та представників бізнесу доєдналися до купівлі військових ОВДП – депозитарій НБУ. Офіційний портал Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/za-minuliy-tijden-bilsh-6-tisyach-gromadyan-ta-predstavnikiv-biznesu-doyednalisya-do-kupivli-viyskovih-ovdp--depozitariy-nbu>

REFERENCES

1. Chugunov, I. (2021). *Byudzhetna stratehiya suspil'noho rozvytku [Budget strategy of social development]*. Kyiv: Kyiv National University of Trade and Economics [in Ukrainian].
2. Chugunov, I., & Nasibova, O. (2021). Finansovi imperatyvy rozvytku sotsial'noho zakhystu naseleння [Financial imperatives for the development of social protection]. *Visnyk KNTEU – Herald of Kyiv National University of Trade and Economics, 136(2)*, 114-130 [in Ukrainian].
3. Lysyak, L. (2017). Finansove zabezpechennya sotsial'noho zakhystu v Ukrayini: problemy ta perspektyvy [Financial support of social protection in Ukraine: problems and prospects]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu – Bulletin of Dnipropetrovsk University. Vol. 11(1)*, (pp. 23-30) [in Ukrainian].
4. Makohon, V. (2016). Formuvannya dokhidnoyi chastyny byudzhetu yak skladovoyi finansovo-ekonomichnoho rehulyuvannya [Formation of the revenue side of the budget as a component of financial and economic regulation]. *Naukovyy pohlyad: ekonomika ta upravlinnya – Scientific view: economics and management. Vol. № 1 (55)*, (pp.100-106) [in Ukrainian].
5. Selivestrova, L., & Adamenko, I. (2018). Finansova systema Ukrayiny: Osoblyvosti funktsionuvannya ta napryamy udoskonalennya [Financial system of Ukraine: Features of functioning and directions of improvement]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and state. Vol. № 6*, (pp.17-20) [in Ukrainian].
6. Pasichnyy, M. (2020). Byudzhetna polityka ta ekonomichnyy rozvytok. [Budget policy and economic development]. *Ekonomichnyy visnyk universytetu – Economic Bulletin of the University. Vol. № 44*, (pp. 153-164) [in Ukrainian].
7. Hospodarskyu kodeks Ukrayiny vid 16.01.2013 r. № 436-IV [Economic Code of Ukraine dated 16.01.2013 № 436-IV]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> [in Ukrainian].

8. Fedosov, V., & Yuriy, S. (2012). Byudzhetsna systema [Budget system]. Tsentr uchbov. literatury. Ternopil: Ekon. dumka [in Ukrainian].
9. Chugunov, I., & Makohon, V. (2018). Byudzhetsna stratehiya v umovakh ekonomichnykh peretvoren' [Budget strategy in the conditions of economic transformations]. *Visnyk KNTEU – Herald of Kyiv National University of Trade and Economics*. Vol. № 5, (pp. 5-18) [in Ukrainian].
10. Postanova Verkhovnoyi Rady Ukrainy "Pro Byudzhetsnu deklaratsiyu na 2022-2024 r.". № 1652-IX vid 15.07.2021 r. [Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine "On the Budget Declaration for 2022-2024". № 1652-IX dated 15.07.2021]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1652-IX#Text> [in Ukrainian].
11. Zakon Ukrainy "Pro vnesennya zmin do rozdil VI "Prykintsevi ta perekhidni polozhennya" Byudzhetnoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy" №2134- IX vid 15.03.2022 r. [Law of Ukraine "On Amendments to Section VI" Final and Transitional Provisions "of the Budget Code of Ukraine and Other Legislative Acts of Ukraine" № 2134-IX dated 15.03.2022]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2134-20#Text> [in Ukrainian].
12. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy "Pro zatverdzhennya Poryadku vykonannya povnovazhen Derzhavnoyu kaznacheyskoyu sluzhboyu v osoblyvomu rezhymi v umovakh voyennoho stanu" № 590 vid 9 chervnya 2021 r. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the Procedure for the exercise of powers by the State Treasury Service in a special regime under martial law" № 590 of June 9, 2021]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2021-%D0%BF#n9> [in Ukrainian].
13. Derzhavnyy veb-portal byudzhetu dlya hromadyan [State web portal of the budget for citizens]. <https://openbudget.gov.ua> [in Ukrainian].
14. Makohon, V. (2018). *Byudzhetsna stratehiya derzhavy [Budget strategy of the state]*. Kyiv: Kyiv National University of Trade and Economics [in Ukrainian].
15. Radionov, Yu. (2019). *Formuvannya vydatkiv byudzhetu [Formation of budget expenditures]*. Kyiv: Kyiv National University of Trade and Economics [in Ukrainian].
16. Komentari ekspertiv. Vykonannya byudzhetu v umovakh viyny: prohnaz tendentsiy. Instytut stratehichnykh doslidzhen [Expert comments. Budget execution in wartime: forecast trends. National Institute for Strategic Studies]. <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/vykonannya-byudzhetu-v-umovakh-viyny-prohnaz-tendentsiy> [in Ukrainian].
17. Finansuvannya derzhavnoho byudzhetu Ukrainy z pochatku povnomasshtabnoyi viyny. Ofitsiyyny portal Ministerstva finansiv Ukrainy [Financing of the state budget of Ukraine since the beginning of the full-scale war. Official portal of the Ministry of Finance of Ukraine]. https://mof.gov.ua/uk/news/ukraines_state_budget_financing_since_the_beginning_of_the_full-scale_war-3435 [in Ukrainian].
18. Za mynulyy tyzhen bilshe 6 tysyach hromadyan ta predstavnykiv biznesu doyednalysya do kupivli viyskovykh OVDP – depozytariy NBU. Ofitsiyyny portal Natsionalnoho banku Ukrainy [Over the past week, more than 6,000 citizens and business representatives joined the purchase of military IGLBs – the NBU depository. Official portal of the National Bank of Ukraine]. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/za-minuliy-tizden-bilshe-6-tisyach-gromadyan-ta-predstavnykiv-biznesu-doyednalisya-do-kupivli-viyskovih-ovdp--depozitariy-nbu> [in Ukrainian].

Надійшла до редакції 22.06.2022.

Прийнято до друку 04.07.2022.

Публікація онлайн 05.09.2022.